

OAR România

Pașii către maturitatea abordării patrimoniului construit

Șansele mediului construit de a căpăta calitate și a fi valorificat depind direct proporțional de formarea și apoi consolidarea în România a unei culturi a calității. Această cultură se formează greu și depinde de toți actorii implicați, atât de lideri, de specialiști, cât și de public

Arhitectul Șerban Țigănaș, președintele Ordinului Arhitecților din România (OAR) este de părere că „educația românească nu formează în sensul constituirii unei culturi a construirii, a spațiului public și al unei societăți avansate”,

În opinia domniei sale, în perioada următoare sunt puține șanse să aibă loc o schimbare spectaculoasă de atitudine din cauză fracturii existente între sistemul de protecție a monumentelor, de care răspunde Ministerul Culturii, respectiv gestiunea urbană și economiile locale. „Ministerul protejează prin interdicție și deloc prin stimulare, fiind perceput ca o frână în calea dezvoltării și investițiilor, ceea ce a condus la dorința autorităților locale de a ieși din sfera de protecție, de a avea zone protejate cât mai restrânse, dacă se poate deloc”, atrage atenția domnul Țigănaș.

Principalele probleme în restaurarea clădirilor de patrimoniu sunt legate de proprietate și modul în care colaborează proprietarii din sfera publică și privată. La acestea se adaugă incoerența strategică în general și incapacitatea de a privi critic și a progresa. Nu sunt de neglijat nici specula imobiliară și corupția excesivă,

alături de incultura generală vizibilă la nivelul investitorilor și al administrațiilor.

„La noi există doar protestul și scandalul, nu și critica și dezbateră. Discuția despre valorificarea centrelor istorice și a patrimoniului construit este una complexă, care înglobează nevoia de a avea o societate cu spirit comunitar, cu interese comune înțelese și la care contribuie. Dar societatea românească nu este agregată, individualismul și ultraliberalismul fac ravagii la nivelul comunităților. Este o problemă de maturitate a societății, nu o avem și, mai rău, nu prea ne dăm seama de asta și nici nu știm să o construim”, mai spune domnul Țigănaș.

Generarea unor procese de durată este dificilă. Arhitectul Țigănaș avertizează: „Dacă în aceste condiții dificile mai intervine și practica de a nu termina proiectele, de a nu le continua de la un mandat la altul (mai ales dacă se schimbă culorile politice) și de a face cât mai mult, dar cât mai ieftin, succesele nu pot fi decât parțiale. Patrimoniul și centrele istorice nu se pot regenera cu practica prețului cel mai mic, care domină ca principiu achizițiile de servicii și contractările românești”.

Procesele de valorificare a centrelor istorice nu au început încă în România pe baze asemănătoare cu cele occidentale deoarece nu s-a ajuns încă la etapa adoptării principiilor care definesc calitatea lor. Principala problemă este cea a înțelegerii relațiilor necesare dintre accesibilitatea pietonilor la aceste

Arh. Șerban Țigănaș, președintele Ordinului Arhitecților din România

spații și balansarea justă a circulației vehiculare și transportului în comun. „Până când nu scăpăm în România de mentalitățile și practicile prin care autovehiculele sunt prioritare, nu avem șanse să regenerăm centrele istorice și să le valorificăm”, consideră arhitectul Șerban Țigănaș.

De exemplu, un astfel de proces a durat în orașele din Flandra (Belgia), precum Bruges, Antwerp, Gent, Leuven, circa 15 - 18 ani de coerență și proiecte integrate.

Procesul referitor la patrimoniul centrelor istorice nu se poate realiza cu succes fără colaborarea dintre public și privat, care se traduce prin facilități, stimulente, consultare, aspecte ce nu sunt întâlnite în gestiunea urbană din România.

Statul român și administrațiile sale au probleme la toate nivelurile în a gestiona patrimoniul propriu, în a genera patrimoniul nou de calitate și în colaborarea dintre centru și regiune sau localitate.

Pe de altă parte, s-au acumulat suficiente practici, și mai ales erori, care, dacă ar fi corect analizate, ar putea conduce la schimbarea de principii și atitudine față de patrimoniu. Acesta este însă un lucru foarte dificil pentru o administrație „ultrapolitizată”, în care adversarul este întotdeauna de vină, consideră arhitectul Șerban Țigănaș.

Dezbateră și comunicarea oferă cele mai bune soluții pentru patrimoniu

În viziunea președintelui OAR, soluția pentru încurajarea restaurării centrelor istorice și a clădirilor de patrimoniu nu ține de o rețetă anume sau aplicarea unor proiecte tip, ci de principii și puterea exemplului. Sunt necesare intervenții de calitate prin proiectele de amenajare a spațiilor publice. Acestea pot fi controlate ca investiție de administrație și, dacă sunt reușite, au efecte în lanț asupra regenerării proprietăților private adiacente.

„Este nevoie de multă comunicare și de eforturi de fertilizare care costă timp. Există un fel de primitivism la nivelul comunicării care se face prin discursuri comerciale. Identitatea este înlocuită de branduri, ideile de sloganuri, iar cercetarea, dezbateră și

proiectul de acțiune, de prea multe ori insuficient fondate”, remarcă arhitectul Șerban Țigănaș.

În opinia domniei sale, discuția despre patrimoniu și valorificarea lui seamănă „cu ceea ce a însemnat alfabetizarea, electrificarea și introducerea apei curente ca standard de civilizație”. Mai seamănă cu formarea conștiinței ecologice și promovarea valorilor mediului, care au durat și încă mai durează.

Pentru România, spațiul public și calitatea lui este în continuare calea spre a amorsa interesele tuturor actorilor urbani. Mediul rural sau orașele mici pot fi, de asemenea, relansate prin intervenții înțelepte în spațiul public, crede domnul Țigănaș.

Referitor la clădirile publice de patrimoniu, indiferent de instituțiile care le ocupă, acestea ar trebui să fie vizitabile, deschise și cunoscute, subliniază arhitectul.

„Această atitudine poate fi formată, poate veni ca o cerință din partea comunităților, care ar trebui să-și ceară drepturile de a se bucura de propriul patrimoniu. Starea comunității depinde de starea patrimoniului său. Indicatorul referitor la starea patrimoniului ar trebui să intereseze publicul și să genereze proiecte și exigențe pentru guvernanți. Un administrator de județ, primărie sau instituție, trebuie apreciat și după ce a reușit să facă în privința valorificării patrimoniului”, adaugă domnul Țigănaș.

Autoritățile trebuie să ducă la capăt programele începute

Președintele OAR apreciază existența inițiativelor autorităților publice locale în privința demarării unor programe pentru restaurarea centrelor istorice și a clădirilor vechi, dar încă nu se văd rezultate convingătoare. Există totuși câteva orașe care au făcut deja pionierat: Sibiu, Baia Mare, Cluj, Alba Iulia, Timișoara și, foarte puțin, Bucureștiul.

Sibiul este unul dintre orașele care au mizat pe centrul istoric. În opinia arhitectului Țigănaș, ar trebui să continue și să extindă atenția pentru spațiul public dincolo de acesta, să „contamineze” mai mult din oraș cu proiecte care sunt centrate pe valorificarea patrimoniului.

Baia Mare a avut un „moment bun” în această privință, însă a trecut deja ceva timp de atunci și ar trebui să revină și să continue. De asemenea, Oradea ar trebui să fie foarte exigentă cu proiectele publice pe care dorește să le lanseze, iar Clujul și Timișoara ar trebui să termine proiectele începute, să își găsească ritmul de a continua în direcția regenerării zonelor centrale și stimulării valorificării patrimoniului.

Un caz aparte este Alba Iulia, oraș care a mizat clar și declarat pe valorificarea patrimoniului, respectiv pe cetatea Alba Carolina, cea mai spectaculoasă structură de acest tip din România. Reușita acestei măsuri va putea fi apreciată doar în timp. Deocamdată, după mai bine de zece ani de restaurări și reconstrucții, activitățile generate nu sunt în măsură să arate acest lucru, consideră domnul Țigănaș.

În numele acestui proiect vital pentru Alba Iulia s-au făcut erori și compromisuri care sunt la marginea culturii patrimoniului și înclină către turismul comercial. De exemplu, a fost denumit „Ansamblu medieval” complexul central cu servicii, hotel și restaurante, când construcțiile aparțin unei perioade istorice ulterioare și nu au nicio legătură cu evul mediu, cu armurile și halebardele, argumentează domnul Țigănaș.

Graba poate strica treaba și în utilizarea fondurilor europene

Reprezentantul OAR apreciază că este foarte bine că se încearcă atragerea de bani europeni, dar în același timp constituie un lucru periculos pentru calitate. Aceasta pentru că proiectele în vederea accesării acestor surse financiare se execută în general în grabă, superficial, fără resursele necesare și fără concurs pentru a obține calitatea. Ulterior, lucrurile nu mai pot fi schimbate în sensul aprofundării și ameliorării.

Pe de altă parte, orașele românești înclină foarte ușor atunci când au ocazia să devină parcuri de distracții, inclusiv în zonele cu patrimoniu, este de părere arhitectul Țigănaș. |

Inițiative OAR în domeniul patrimoniului

Ordinul Arhitecților din România a generat o practică a proiectelor culturale, dintre care cele mai multe se referă la patrimoniul arhitectural. Astfel, în fiecare an, de peste opt ani, OAR a organizat sesiuni de concursuri pentru proiecte culturale, a acordat burse și premii.

„Felul în care ne manifestăm este prin parteneriate, încurajăm, susținem și cooperăm. Am reușit să generăm emulații, activitate și chiar să contribuim la activism în acest sens”, ne-a declarat arh. Șerban Țigănaș, președintele OAR.

De exemplu, genericul Street Delivery 2013 a fost dedicat spațiului public în relație cu patrimoniul construit.

Poate cele mai importante proiecte ale OAR în direcția patrimoniului sunt cele care au investit în cercetare, în oameni și atitudine. De pildă, Ordinul a acordat bursa „Ion Mincu”, pentru cercetarea operei marelui maestru. De asemenea, a contribuit la cercetarea aferentă dosarelor de clasare a unor monumente de arhitectură din secolul al XX-lea. Nu în ultimul rând, OAR a participat, prin documente de poziție și alte formule, la salvarea monumentelor aflate în pericol.

„OAR construiește, ajută, protestează dacă este cazul sau facilitează cunoașterea și valorificarea patrimoniului”, subliniază domnul Țigănaș.

Astfel, OAR și-a manifestat poziția de susținere a patrimoniului de foarte mare importanță de la Roșia Montană, acceptat pe lista „Celor 7 Monumente și Situri din Europa aflate în cel mai mare pericol”. Poziția a fost exprimată în parteneriat cu Academia Română, Consiliul Internațional pentru Monumente și Situri (ICOMOS), Fundația ProPatrimoniu și Asociația Arhitectură. Restaurare. Arheologie (ARA).

De asemenea, arhitectul Șerban Sturza, coordonator din partea Ordinului al domeniului protecției patrimoniului, a restaurat Casa Mincu, actualul sediu al OAR. Clădirea este deschisă publicului ca model de folosire a unui edificiu de patrimoniu. La aceasta se adaugă intervențiile pentru salvarea unor biserici de lemn din mai multe județe ale țării și organizarea unei rețele de tabere și centre pentru conservarea meșteșugurilor necesare lucrului cu patrimoniul construit.

OAR organizează în intervalul august – septembrie o serie de concerte, „SoNoRo Conac”, menite să aducă în atenție patrimoniul nevalorificat încă. Evenimentele se desfășoară în mai multe palate și conace încă insuficient cunoscute și utilizate.

De asemenea, în octombrie OAR găzduiește în Casa Mincu din București expoziția „Recuperări”.